

Комсомолик

Леңди ВКП(б) Сыктывдинса Рајком да Рајисполком

№ 12 (195) || Феврал 9-өд лун, 1937 во. || Доныс 10 ур.

Советјас Всеоссіјскöј Чрезвычајној XVII Сјездлон шубом
Россіјскöј Советскöј Федератівној Соціалістической Республикалыс Констітуција
(Основној закон) вынсöдом јылыс
Советлон Всеоссіјскöј Чрезвычајној XVII Сјезд шубом:
Россіјскöј Советскöј Федератівној Соціалістической Республикалыс Констітуција (Основној закон) проект Сјездса
Педакціонној Коміссіяён представитом педакціяын,—
вынсöдны.
СЈЕЗДЛОН ПРЕЗІДІУМ

РСФСР-са Констітуција проект јылыс

Советјас Чрезвычајној XVII-өд Всеоссіјскöј Сјезд вылын

М. И. КАЛЫНІН јортлон доклад

Жортјас, РСФСР-са Констітуција проектсо вочбома Констітуционној коміссіяён, кодоц вөлі котыртма ВЦІК Презідіумон 1936-өд вога јул 27-өд лун, да ошкода сыйон 1936-өд вога декабр 23-өд лун б Советјас Чрезвычајној XVII-өд Всеоссіјскöј Сјездлон відлалом вылд сувтодом могоц.

РСФСР котыртма мілан сјездасын кык пörjö відлавылсны да прімітсылсны констітуцијас.

РСФСР-лыс медвоцца Констітуцијасоб вөлі прімітма Советјас віттобд Всеоссіјскöј Сјездлон 1918-өд вога јул толысын, кытчо кыввожыфылс пыріс „Ужалыс да експлоатіруттан јөз правоаслён декларација“, кодоц вөлі прімітма Советјас којмод Всеоссіјскöј Сјездлон 1918-өд вога Іанвар толысын.

Медвоцца советскöј Констітуција оформітіс да закрепітіс подувжассо советскöј государстволыс, кодоц лоі лоссöдома Октябрьской соціалістіческой революцијаён. Сын вөлі формулрујтома основној могоц ассоб експлоататорјаслы паныд вөлі тыш нүбдом выл, обиществолыс соціалістіческой органызација лоссöдом вөсна, көні не должен лоны мортос мортон експлоатіруттам да обиществооб классјас выл юкём.

1918-өд вога Констітуција подув вылын рабочой класс да ужалыс крестанство большевистской партија бескодлом улын пазодісны буржуазијаја юкём да иностранијаја юкём да лоссöдом съектын, мыж государстволон основној законјасыс вообщище да за- конјас, кодоц имоны предста- вітельнод учреженіејасоб боржы- сан правооб, најо компетенцијаоб да с. в., петкодлобы классовъ тышын вынjasлыс збыл соотно-

ма РСФСР-ось выл адміністратівно-терріоріальнод юкём, лоссöдавылсны РСФСР-лон выл наркоматјас да преобразујтчылсны су- ществујтыс наркоматјас да нүод- салсны мукод органызацијонној ме- ропріјатіејас советскöј властлон, РСФСР-са Констітуцијао став тајо вежлаломјасыс да содтодјасыс петкодлсны мілан экономіка- лыс прогрессо, а си серті і мілан странаын классовъ структуралыс да национальной взаимоотношеније- яаслыс вежсомјассо.

Ме ог монды подробноја віс- тавны сіё пыдия вежсомјас јылыс, кодоц лоины советскöј странаын. Советјас Чрезвычајној VIII-өд Став союзса Сјезд вылын аслас докла- дын Сталін ѡорт тырвијо да пы- dia jyrdödile најос. Јарыгыд діа- лектік, сіё сетіс налы сеңшом аналізм, кытчо сокыд мыжко сод- тыны. Оті тор позо шуны: соціаль- но-экономіческой вежсомјасыс, кодоц лоины мілан странаын, сеңоны міланлы поғанлун строїтны госу- дарственнод управлењелыс выл форма тырвијо демократіческой подувжассын.

В. І. Ленін 1909-өд воин-на гіж- ліс:

„Констітуцијалон пыщкөсис сыйын, мыж государстволон основној законјасыс вообщище да за- конјас, кодоц имоны предста- вітельнод учреженіејасоб боржы- сан правооб, најо компетенцијаоб да с. в., петкодлобы классовъ тышын вынjasлыс збыл соотно-

шенијесоб. Констітуција фіктівіо, кор законыс да дејствітельностыс торжалоны; абу фіктівіо, кор најо лоссöдны“¹).

Советскöј Констітуција да совет- скöј дејствітельност бидёнлы тод- са, лоссöдны. Советјас Чрезвычајној VIII-өд Сјездлон прімітом СССР-лон Констітуцијаын кырі зеркалын тыдало мілан странаса ужалыс јөзлөн олөмые, кодоц лоссöдома да завоујтому Сталін ѡорт бескодлом улын. (Гора аплодісментјас). Бур- рещ та вөсна Советскöј Союзса народној массајас кытчо ассы- ныс выл Констітуцијасоб сіё творец қымён,—сталінскöј Констітуцијаён (Куза нужалан аплодісментјас). Тајо қымнас сіё пырас все- мірној історіјао.

Рабочой класслон уна лыда- врагјаскод пошшадатом тышин Сталін ѡорт мобілізујтіс партіјао, мілан странаса рабочой классөс да ужалыс јөз массајасос соціалізм завоујтому выл. Сіё бескодлом улын мі индустріалізрујтим ассы- ным странаоб, сувтодим соціалісті- ческой лад выл візму овмос, бы- родим капіталізм промышленнос- тын, візму овмосын да вузасомын, бырдим мортос-мортон експлоаті- руттам, соціалізмос Советскöј Со- юзса хозајственнод да політічес- кой олөмымы кырі вөрзөдны поз- том подулөс сувтодомон. (Аплодісментјас).

Сталінскöј Констітуција ем побе- дившој соціалізмлон Констітуција. (Аплодісментјас).

Велікөј ітогјас

Жортјас, РСФСР-лыс Констітуција проектсо лоссöдома ССР Союзса Констітуција серті да сіё подув вылын.

Медвоцца главасыс ғоннас бос- тма Союзној Констітуцијас. Се- ни сорнітс обищественнод устро- ѡство јылыс. Медвоцца һоль ста- тајасыс үрчітены республікалыс політіческой да экономіческой подувсө. Тајо главасыс мукод ста- тајасыс індöни соціалістіческой да личной собственостыс формајас- соб, республікаса хозајственнод олөмлыс тувицо да ужалыс прін- ціпјасс.

Обищественнод устро- ѡство јы- лыс зев женоы ста- тајасын гіж- маёс пролетарской революције- ряс уна поколеніејаслон драматиз- мон тыр тышлон велікөј ітогја- сыс.

Пошті 90 во сајын Карл Маркс, Коммунистіческой Маніфестын сувтоди соціалістіческой подувжассын обищественнод устро- ѡство лоссöдны коломлун. Тајо 90 воис пыдсöзьыс јіжтысомаёс нарттыс- яаслы паныд рабочой класс тышон. Ускодлой төдвыланыд Англијаын чартистской движеније, Францијаын Парижской Коммуна, мукод странајасын чорыд классовъ схватка- ѡясоб. Сіё, например, вөлі пырт- дасы.

Сіё кадсаныс коли дасоці вое- сајас. Тајо кад чохыс Советјас- лон Всеоссіјскöј Сјездјас неёт- чыд вежлавлсны да содтавлсны РСФСР-са дејствуютыс Констіту- цијасоб. Сіё, например, вөлі пырт- дасы.

лон туј. Емос-на ловја представи- телјас сіё поколеніејелон, кодырі рабочой класслон котыртчо- мыс вөлі сомын-на заводітчо да кор мілан коммунистіческой партіја вөлі сомын-на чужан вылын. И со- талун мі обсуждајтам рабочойјас да крестана соціалістіческой госу- дарстволыс Констітуција, медса демократіческой Констітуција став вөвлом і оніја констітуцијајас пі- ыс, ССР-са сталінскöј Констітуцијаыс кынч, кодлон рөднөй ны- лон лоб РСФСР-лон Констітуција. (Аплодісментјас).

Мілан республікалын экономі- ческой подулыс ем овмослон соціалістіческой системе і производство орудіејас да средствојас выл о со- ціалістіческой собственность, коді оз лең мортос мортон експлоа- тирујтому.

Медса важ кадсан мілан лунја- сөз человечестволон медбур ве- жёрласыс корсінс овмос котыр- тымын сіё ідеалној формајасс, кодоц ез леңи ескё нартітны да експлоатірујтны ужалыс јөзос. Ми азгім сіё ідеалној формајасс да історіяын медвоцца пуктім на- ѡос мілан странаса хозајственнод олөм подулө.

„Коммунистіческой Маніфестын“ Маркс да Енгельс гіжлісны, мыж коммунистјас вермөны віставны ассыныс теоріјасоб ѿті положеніе- ѿн частној собственности быр- дом“. Марксізмлон тајо ыжыд төдчанлуна положеніеыс мілан Констітуцијаын гіжс қырі лоим факт.

Оні не сомын Советскöј Союз- сын, но і сіё граніцајас сајын рабочойјас да ужалысјаслон паскыд слојјасыс гөгөрвооны овмосын соціалістіческой системалыс капі- талістіческой серті буржыклунјас- с. А өд һеважён-на та јылыс вөлі гөгөрвооны сомын һекымын вогынмуныс јөз.

Капіталістіческой мірлон хозаје- ваяјас, а сір-жо международној оп- портунизм лагерыс налён отасыс- яасыс пуктёны став вынныс, ме- дым падмодны соціалізмлыс раз- вітіјесоб. Најо төдомон үзгөны со- ціалізм јылыс гөгөрвоомс, зіл- ны әбні асланыс странајаса рабочойјасыс Советскöј Союзлыс всемирно-історіческой победајасс. Соціалізмлы паныд тышин најо пріменајтёны үкік став средствојас- с: піржодлобы ассыныс јөзјасс, кlevешшітёны Советскöј Союз выл, чорыд терророн преследуј- тёны коммунистіческой партіяјасыс борецјасос да на дор муныс- яасос.

Da і қыр-но не преследујтны, өд мірын ем соціалістіческой го- сударство, көні рабочойјас не сомын бырдісны производство сред-ствојас выл частној собственности но і, ужалыс јөз кывжён-кө шуны, лоссöдичны шуда олөм став ужа-

¹) Ленін, XIV-өд том, 18-өд л. 6.

РСФСР-са Конституция проект јылыс

Советјас Чрезвычајнөј XVII-од Всероссійской Сјезд вылын

М. И. КАЛЫНІН јортлён доклад

лыс јөзли. Сијо петкөдчө юе сомын материаљи да културни ценостасын, кодјасоц завојујтис вогти наратіләм класс, но і рабочой-јаслон, колхозникјаслон, интеллигенцијалон коммунистичекой партијади индан оти цело—коммунистичекой общество строїтөм—идеалнөј зіләмјас да интересас зев бура лобаломын. Быд морт—простој рабочојсаң выдајушшојса ученој—быдміс ачыс ассо гөгөрвоомын, гөгөрвоис народлы алас ужлыс төбчанлунис да пользас.

Советской Социалистической Республикајас Сојузас рабочой класс гөрфітчомын вермас шуны став мірлы: візәдәй, пролетарской революција пыр ме уна шедәді, олөмис менам лоо век озыржык да културнојжык,—і тащом положенијес олбын мілан странаса став ужалыс јөз. Со мыј восьна сещом рафетана мілан робіна, со мыј восьна мі беззаетија пондам тышкасы сијо гранцијас целостност да непрікосновенность восьна. (Аплодіментјас).

Зумыд закон пыфди Конституција 8-од статтаын гіжис: „Колхозасын занімајтан му закреплајтс да сајо дон босттөг да сроктөг пользүтчом вылә, мөдног-кө, — век кежелә“.

Күшом еща кывјыс да күшом уна соферајијес! Быднлы төбса, мыј му восьна крестана тышлән історијас медга важ. Босттөг ти Рытыввилын крестанской војнајасыс історијасо, мілан Россіјаын крестанской војнајас: Болотников, Степан Раынлөн, Пугачовлөн восстаніјес да вывті уна мукбд гырыс і посні восстаніјес на борын мунис со војасын,—і азганыд, мыј тајо тышыслон цельнас быдлана волі крестанаби помешшикјасыс мұјас мырдабом да помешшиче - двор'янской наратітөм улыс мездысом. Тајо тышыслон героикаыс ыжәддисс народнөј сыланкывјасын, сијо петкөддисс и мілан художественнөј літературын. Тајо тыш упорство јылыс вісталдын і охранно-поліцејской учрежденіјејасса архівјас.

Но двор'янство да помешшичеј контреволюциониј слобјас вестіг 1905-од воста революцијада мөвлаплесны, — крестанство лоо нақод, революцијалы паныд. Пролетарской революцијалон став врагјасыс буржуазијасан меншевикјасо да троцкистјасо волі ескёны, мыј большевикјас чегјаласны ассынын пінныс сіктө. Став международнөј контреволюција ыжыд надеја-он візәдіс сікт вылә. И со ленінской політика, коди нүбдес партијади Степан весткөдлөм улын, пасвартіс тајо арталомјассо. Тырвијо опродајтчысни партіјалон візәдләсјасыс, мыј крестанство пролетаријат весткөдлөм улын лоо сылдон вернөј сојузникон контреволюцијакод тышын, а оні стальинской політика вочіс сијо сотоварішшон рабочой классы общество социалистичекой переустройтөм восьна тышын, коммунизм равноправија стройтисын. Тајо оти медса ыжыд победа мілан партіјалон да пролетарской революцијалон.

Выл поколеніје из төд кызі овлисны крестана важон, шум 30—40 во сајын. А од сомын важса олөмис сомыккод бтластітөм, почо азчыны—кушом туј мундома.

Со ме воян бытін інтересији до-

кумент — тулукой губернаторлөн пышкбасса фелдјас куза міністрлы 1905-од во апрель 22-од лунса секретнөј доңесеніе.

Ме сијо лыдда тіјанлы.

Таво апрель 22-од лунса менам 156-од номера представлењие дінә содтөд доносила Тіјан высокопревосходитељстволы, Богородицкое воом вице-губернатор личнөј доклад серти да Богородицкоб уезднөј исправник рапорт серти, граф Бобринский хуторјасын крестанаби вочом поджогјас фелдъяс подробностјас.

Богородицкоб уезднөј исправник, апрель 20-од лунда 11 часын граф Бобринский хуторјас получитом борын, көні віставс, мыј Жданкі сікт бердса хуторын крестанаби вочома поджог, мөддічіс хуторд, көні сүс турун зорддис тыр біди сотчом. Зорд гөгөрьес сулалісны крестана да пожарс куссдом вылә ез прімітны нектүшом мерајас. Исправник коріс сіктса старостаби да щоктіс пырыс-пир заводітны куссдомы біс. Тајо приказанијесыны воча крестана побстыс кылісны локыс гордомјас: „Мындо, міланы прикажіад, ловјон ускодчыны біас?“ Сесса коркб кымынк крестанын нақонкін сетчеси да заводітны куссдомы біс, көт і јөз чукорсан кылісны сералана гордомјас: „Саптгт сотан!“, „Мыј чајтан, графыд мунтас тенід?“ „Медым, сылон мунис уна, — терпітас“. Сесса крестана чукор кыщ бостісны исправник да пондисны норасны налы сојом вылә су, көдьес вылә зор сеттөм јылыс да му тырмутом јылыс, кылісны сіз-ж скора гордомјас граф вылә, мыј сијо корд му көртималомыс ыжыд дон. Исправник налы воча шуаліс, мыј оні, пожар дырі абу кад норадомјас вылә, си мугыс колд локны карда да сорнітны кызі местнөй земской начальниккод, сізі графкод. Јөз чукор пондис горзыны: „Төдам мі тіјанб; лок сомын карад,—сені ті арестујтанды“.

Біс волі пошті-нін куссдома, кызі Богородицкоб сахарнөј заводсан Ждановскоб хуторд телефон пыр јубртісны, мыј заво-дын заводітіс пожар. Тајо јубрводи борын крестанын көтіс хуторд приставс, а ачыс графикод муніс завод. Заводын сотчес матынк течом ірас зорд...

Ез-на уйтіны куссдомы біс, кызі Ждановскоб хуторсан заводд телефоніруйтісны, мыј кызі исправник муніс хутороыс, крестана выләс заводітісны бесчинствујты, бзтісны мөд зорд дай бзтіндыныш. Секі сијо да график Бобринский мунісны воинской начальник орд, бостісны си ордын офицер-делопроизводителюн 9 вооружонијең чинјас да, сыны кыні, 5 поліцејской служитељес.

Хуторд воом борын исправник сүс мөд зордес пошті помоц сотчомын-чын, а рыхышс, көт пышкбассаңыс волі і бзтіма, но аскадо воом рабочојасон біс сетьес волі куссдома.

Места вылын Бобринской графикас служашојасыс юаомјас борын, кодјас азчылісни тајо став торс, тыдовтіс, мыј исправник да график хуторыс

муном борын, кор первоја зорд сотчом борын пемдіс, крестана бара шығысны: смекајтчеси пристав вылын, щоктісни сијос віладын кајны зорд вылас, грэйтчеси сылы ордны Юрс, відісни графес, сыкд расправітчеси грейтом.

Г. Ефремовлөн поп Кінаев, коди волі сен, заводітліс вілпідны крестана, но најо пондисны смекајтчеси си вылын, грэйтчеси шыбыты сијос бід. Первоја зордас пожарыс абуна волі помасдома, кызі нектүшом крестанын ускодчеси мөд зорд дінә да бзтісны сијос, а нектүшом мінүт мысі бзтіснырыш пышкыс ірас...

ОНі кежелә төдмалома, мыј тајо беспорадок вылә ышбайыссы да сені ныршікјасыс волімбао 6 местнөй крестанын, кодјас војнас воинской чинјас да поліцејской служитељас отсөгөн лои арестујтоба. Асыннас исправник да чукортма сіктаскод да гөгөрвоодома крестаналы најо дејствіејаслыс преступностс, блодом, мыј тајом беспорадокс-кө лоо вогд, за-коннөй кывкутому кыскдомыс кынзі сещомыс лоо підтюма бру-жие вынди. Места вылә вице-губернаторон воом борын, сві-детељскоб показаніејас серти Жданкі сіктис волі арестујтоба нөшта З крестанын.

Өні жаңа кадын тајо сіктас крестана ланжеси, но тајо места-јасын казакјасо візны колб быт...

Позо вајбиди жона уна і мукбд ярјугыд прімерјас важса кадыс, көдьес вылә зор сеттөм јылыс да му тырмутом јылыс, кылісны сіз-ж скора гордомјас граф вылә, мыј сијо корд му көртималомыс ыжыд дон. Исправник налы воча шуаліс, мыј оні, пожар дырі абу кад норадомјас вылә, си мугыс колд локны карда да сорнітны кызі местнөй земской начальниккод, сізі графкод. Јөз чукор пондис горзыны: „Төдам мі тіјанб; лок сомын карад,—сені ті арестујтанды“.

Позо смела шуны, мыј нектүшом

мірлын крестанской масса вогын абуо сещом паскыд перспективас, кызі Советской Союзны колхозникас вогын. Пролетарской революција борын РСФСР-са крестаналы лои сетома 100 міллон дөрөс үнжык гектар му помешшикјаслыс да вічкөлес. Колхознөй да совхознөй мұјас вылын үжалд 222600 трактор. Күш сомын колхозасын ем 38641 комбајн. Мұјас вылын візму үжалан оніја орудіејаслон жона паскалом, обиші, агрономическоб да техническоб культурностын быдом, іскусственнөй му вынебдан-јаслон содом, агромеліоративнөй меропріјатијес вылә правительство-лы ыжыд асигнованіејас, ісөн-дөвательскоб інститутјаслон век пао-калан уж нағын колхозасын житом күтөм codig, сесса візму про-дуктајас помтюма вузавны позан-луң да с. в.—со условіејасыс, ко-дин олд Советской Союзлөн кре-таиство.

Сомын социализм верміс лоббиди тащом условіејас і сомын социа-лизм вермас сувтобны крестаны-колхозникас рабочојаскод, карса ѡзекод збыльыс откөд условіе-јасо.

Конституција шымыртб оніја де-ствітельностс законодательнөй фор-мад.

Мілан прекраснөј рөдіна

Мөд глава урчітб государствен-нөй устроство да інді власт вы-лыссса органјаслы да управление органјаслы правојас.

РСФСР—состави юкөн СССР-лөн, сечо пырдын 24 крај да област, дасоізм автономија рес-публика, квант национальнөй област да әкмис национальнөй округ.

(Вогд сијод 3-од лістбоки)

РСФСР-са Конституция проект јылыс

Советјас Чрезвычајнөј XVII-од Всероссийской Сјезд вылын

М. И. КАЛНІН јортлён доклад

номіка, культура да быт сертіліс. Сіз-кід государственій органіаслы колд лоны сеңшом гібкійн, медым асланыс ужын массајасон актівінде участвујтім вылә мыжсомын, кырі позб буржыка обслужіваетны ужалыс јозес, медым став национальноста јоз лыддісны властеб кырі ассыс нарофній властес.

Јортјас, мілан республіка уна национальності. Такоd щоd сіjо Ros-
сіjskij. Советскій Федератівній Со-
ціалістіческій Республіка, мід ноги-
н—новлодлі нымсө роч јозлыс,
кодлён республікаас лыдыс жона
унжыкыс.

Роч јоз сеңіс ас пісіс ње еща
јозес, кодјас асланыс талантон
кыпідісны мірөвөй културалыс
уровенес. Тырмымон лоб ускідны
тібдывлі сеңшом нымјас, кырі Ло-
моносов, Пушкин, Белінскій, Добро-
лубов, Чернышевскій, Некрасов,
Шchedрин, Чехов, Толстоj, Гор'кіj,
Суріков, Репін, Глінка, Чайковскій,
Рімскій-Корсаков, Менделеев, Ті-
мір'аев, Павлов, Мічурін, Ціолков-
скій. Ме ог вістав роч театра гы-
рыс дејателјас јылыс, кодјас се-
тісны үжыд вліјаніje став театрал-
ній іскусство развівајтчомлы. Став-
ыс тајо вістало мірөвөй културалыс
развітіеын роч јоз рол јылыс.

„Родина“ свободада да ңезаві-
мост јылыс үлцемерній сылыс
буржуазній пісакјаслы вочавіцігөн
Ленін гіжліс:

„Чуждой-б міланы, велікорус-
скій сознательній пролетаріјас-
лы, национальній гордостлён чув-
ствомыс? Ферт, абу! Mi раfetam
ассыным кыннымс да ассыным
рбінанымс, мі медса жона ужа-
лам сы вылын, медым сылыс
ужалыс массајасо (мідногон-кі
сылыс $\frac{8}{10}$ бұлсыс) кыпідіс демократјас да социалістјас созн-
ательній олбомъ. Міланы вывті
обкыд азыны да чувствујтны
кушом наслідіе, нареітім да
ізdevательство подвергајтін мі-
лан прекрасній рбінабс царскій-
палацјас, двор'ана да капиталіст-
јас. Mi гордітчам сіjон, мы тајо
наслідіеасыс кыпідісны отпор
мілан костын, велікоруссјас
костын, мы тајо спредаыс выд-
вікітіc Рафішевбс, фекаріст-

јасоc, 70-од војасса революціо-
нер-разночнєцасоc, мы 1905-од
воин велікорусской рабочой клас-
лодсодіc массајаслыс могучой ре-
волюционной партії, мы сіjо-жо-
кадо велікорусской мужик заво-
діtіc лоны демократон, заводі-
тіc шыблавны попес да помешши-
кое".

Советскій строј мездіc народјас-
лыс творческій выніссо, культура
ужалыс јозлы достојаніеон вö-
чомбын. Збылміс мөвпys наукаса,
іскусствоса да літератураса медбур
јозлон: ужалыс јоз достоінство
серти донжаліс да вылә кыпідіc
налыс културній наследствосо, сі-
jоc социалістіческій культура строі-
тіmо сујомбын. Социалізм оплодо-
творіtіc іскусство, наука, техника,
вöвлытіm вылнаo c кыпіdіc уро-
веньсо роч културалыс, кодлён
медвыlyssса достіженіеон, Сталіn
јорт кывјасон-кі шуны, ем лені-
нізм.

Регид лоб нем жын, кырі роч
рабочой клас імеіtіc да імеіtіc ас-
лас вождјасон Ленінд da Ст-
алінд (гора аплодісментјас), код-
јаслыс нымјассо нуждаіn, колоні-
алній нареітімбын, капиталистіческій
експлоатаціяон топодом уна міл-
ліон јоз жітін асныс мездан асja
кыакоd.

Желајта, медым мілан странаса
і мукод народјас сеңісны асланыс
пöвстыс наукалыс, іскусстволыс,
техникалыс велікій мастерјасо.

(Аплодісментјас).

Којмод главын віставсö рес-
публикаса власт высшой органјас-
сö—Верховній Советс котыртім
ылыс, коди боржыссö 4 во кежлоб.
Верховній Совет ем высшой рес-
публиканскій власт да пörtö олб-
мö став праваяссö, Конституція
13-од да 19-од статтјас серти. Вер-
ховній Совет борж боржідіум, ко-
di лоб сылы подотчотній аслас
став ужын.

Ноlод глава установлівајтö
РСФСР-са государственій управ-
леніельс высшой исполнительній да
распорядительній орган—Народній
Коміссарјаслыс Совет, урчіт сы-
лыс компетенцијас да народній
коміссаријаслыс функцијассö.

Народјаслон дружба да братство

Вітод, квајтод да сіzімод гла-
вајас вісталоны автономній рес-
публикасын да автономній об-
ластасын государственій власт
вышой органјас јылыс.

Мілан республікаын национальності
вопрос кутё вывті үжыд тідчан-
лун. Сіjо i революціјадса Росіја-
ын ез вермы ње кутны тідчанлун-
сö, но царскій правительство юн-
жыкасö лыддышліс сеңшом култур-
ній национальностјасон, кырі Поль-
ша, Фінляндія Латвія, Естонія.

Тајо национальностјас діні самодер-
жавіje ассыс політикасö нүодіc
мудержык, сы вöсна, мы сіjо
тані паныдаасліc културній нацио-
нальності буржуазіјакод, кодлён вö-
сасомыс вöлі організований жык.
Быднлы тідса, мы например,
полшаса буржуазіјалон мыжб-мын-
да жуконыс вірёдіc Рогіja вылә,
кырі выгодній рынок вылә ассы-
ныс төварјассö вузавлём могоys.
Тырмымон лоб ускідны тід вы-
ланыд полскій мануфтуралыс
московскій конкурујтoms, полскій фабрікантјаслыс москов-

скіjаскод правительственный сфе-
рајасын вліјаніje вöсна тышсö,
остаејскій двор'анстволыс (барон-
јаслыс) царскій фінастіјаса двор
діні сібідомсö. Оты кывјон-кі,
тајо национальностјаскод, сточжы-
ка-кі шуны, најо үжыдалыс клас-
сјаскод, царскій правительство лыд-
ышліс юнжыка, мукод националь-
ностјаскод дорио.

Мыж-жо інмод восточній да кавказ-
скій народјасо, то тані вöлі політика-
—топод, лічкы, јук да властувйт,
а глави-жыс—грабіт да грабіт. I
зылыс, башкірскій, татарскій,
монголскій да туркскій крестана-
лыс мујас грабіталомыс муніс җік
пролетарскій революціјад.

Тідомыс, ташом політикаид рö-
збріtіc национальностјаслыс крест-
анстволыс. Крестана воштыліс
став нафесад. Најо сінвогын ас-
ланыс ужыс лолі җік весшорб. Му-
јас дүргівлытіg грабітіm, ње вын
серти налогјас, властјаслон грубой

1) Ленін „Велікороссјас национальності
гордоот јылыс“, XVIII-од т, 81-од л. б.

проізвол, ужалыс јозес орјавлы-
тіg уттыртіm,—ставыс тајо вај-
dic сеңчо, мы 1905-од ве-
ликорусской рабочой клас-
лодсодіc массајаслыс могучой ре-
волюционной партії, мы сіjо-жо-
кадо велікорусской мужик заво-
діtіc лоны демократон, заводі-
тіc шыблавны попес да помешши-
кое".

Серпасалом пыфдіi вајода вы-
держка політобзорыс, коддс вöч-
омы Уфімскій губернія куза жан-
дармскій управленијеса начальникон
1902-од воин.

„Јоз состав сертіліs,—віставсö
сіjо обзорас,—кырі сені унжы-
кыс інородческій елемент, Уфім-
скій губерніа бермас лоны
откодалма Рогіjаса медса уна
пöллс плëменајаса губерніа-
код. Medsa уна сені мусульмана:
татарајас, башкірјас, а сіj-жо
христіанство прімітіm тузеңец-
јас—черьеміјас, мордва, чуваш-
јас, тетлерјас, мешшер'акјас;
сесса роч заводскій јоз да роч
крестана, унжыкыс Рогіjаса,
Малороссјаса уна местајасыс,
Прібалтіjской губерніа сыс, да
медбірын, ңылжыд прöчен че-
реміјас-јазыкыjас...

Культура боксан пöшті став
інородческій јозыс асланыс раз-
вітіjеын медса улысса щупöдьы-
нöсна, вывті грубой, ңевежест-
венній нравјаса даобычайса-
сö. Јозлон аборігенјасыс—баш-
кіrјас—плëмѧ җікөr быран туј
вылынöс фегенеरация явнöj
прізнакјасон.

Уфімскій губерніа јозлон
экономіческій положеніеыс оз
жона југјав да колд желајтны ѡ-
на буржык. 1891-од воган быд
во помса ңеурожайлас вужсаныс
ордіcны сіj-нін голь јозлыс ма-
теріалній оласногсö, і ічбетік
іскљученіејасыс үнні пöшті
став јозылыс колд лоны прави-
тельство вітиманіje да төждысом
улын најб прöстoj, ѡна колана
продовольствіеи обеспечітімбын,
медым бырöдны щыгjalомсö да
сыс лоб последствіејассö.
Ташом омоль положеніеын
медбасо башкіrјас, кырі дыш,
нінбомыс төждыстом елементјас.
Башкіrскій гольлуныс шенжöдана,
кот налён i мусы зев уна. Кө-
зöны најб җік си мында, медым
овны щыг-ніс-пöt; ңі скот, ңі
візмужалан օрудіејас налён
абу; абу ңі паскөм, ңі керка
пышкесса көлуj, а керкајасыс
сешомс, мы прöстö дівö бос-
тö, кырі поz овны сені сетчесса
көзди төвјасын.

Заводскій јоз на серти развітö-
жык і збојджык, но сыкод
отщоц вывті безнравственніjес.
На пöвсын паскалома разврат,
јуом, буаңытіm, гусасом, мід-
мод вылә локыс горзом да мукод
порокјас да омоль торјас. Ма-
теріалній боксаныс најб унжы-
кыс абу обесеченіo да ічбетік
лунса уждан вылә—50, 60, 70 ур-
вылә ковмө вердны семја i пjan-
ствутні.

Публічній лекцијаса колом
воин ез вöвны. Јозлы лыддомјас
мулісны народній чаңніjасын
вöскреденіjаса і нудсылісны,
унжыкыссö, учительјасон да мест-
ній поп-факјасон. Лыддомылывліс-
ни юнжыкассо духовно-нравствен-
ній софержаніеа статтјас, мукод
дырj исторіческіjас да по-
пулярніjас, а мукод дырj пет-
кодылісны лобалана туманні
картинаjас. Сыыс үнні, ңекы-
мын, медоасо уједніj карјасса
народній аудиторијасын вöлі
котырлома музыкально-танцовал-

иј рytjас, кодјас вајлісны јоз-
лы үжыд удовољствіе.

Печатлон местній органјас, о-
фіціалній Уфімскій губернік
ведомостјасыс үнні, абу...“

Тајо документылы 35 во. Абу
иекущом подув мөвшавы, мы рев-
олюція лун кежлө положеніеыс
пышкес боксаныс күшома-к бур-
міс. Мідаро, воина вöсна сіjо нöш-
та-на омольтіc. Документлон ав-
торыс ем побрука сылы, мы нацио-
нальності меншинство-аслон збыл
положеніеыс вöлі ез буржык, а
жона омольжык обзорын петкодлом
серти.

Ташом положеніеын вöліны
став национальностјасыс, кодјас
ембс үнні РСФСР-ын: мордва, у-
муртјас, калмыкјас, кавказса на-
родјас—чеченцы, кабардинцы, ка-
ракчаевцы, балкарцы, дагестанцы
да мукод.

Національності вопрос куза сөвет-
скій властыс політикасö урчі-
тіg Сталіn јорт гіжліс:

„Царізм ңароснö паскодліc
(культівируjtліc) окраїнаjасын пат-
риархально-феодалній нареітіm
сы могоys, медым кутны масса-
јасоc рабствоын да ңевежест-
вовын. Царізм ңароснö пукодліc
окраїнаjаса медбур пеллсјасо
колонізаторскій елементјасо сы
могоys, медым выжівітын туze-
мечјасо сомольжык рајонјасо да
чорзöдны нацијајас костиш ло-
галом. Царізм топодic, а мукод
дырj прöстö бырðаліс местній
школајас, театр, просветітельній
учрежденіејас сы могоys, медым
массајасо візны пемылұнын. Царізм
пöттыліc mestavыs
олысјас пöv медбур јозлыс
став вогмостчомјассö. Медбö-
рын, царізм пöттыліc окраїна
народній массајаслыс быдама
активності. Тајо став торнаса
царізм чужтік туze-мечјас пöвсын
пидia недоверіе, коди мукод
дырj вужлывліc враждебній от-
ношенијејасо, став роч diнаc.
Медым ңонмодны централній
Рогіj да окраїнаjас костиш со-
јуз, колд бырðдны тајо недове-
ріесо, колд логодны мід-мі-
дöс гögöрвеноана да братскій до-
веріе атмосфера“²⁾

Коммунистіческій партіја кырі
Октябрскій социалістіческій рево-
люціяjас аслас агітацијасы, сіjо i
сы борын аслас практикеjо ужы-
ні век сувтöдліc могоys—лöсöдны
Рогіjаса народјас оломуын збыл-
ыс братскій, мід-мідлы отсöг сеңбом
вылын подулалом, условіејас. Лен-
ніско-сталіnскоj национа

